

Osmanlı İmparatorluğunda Vakıf ve

16. Yüzyılda Harput'taki Vakıflar

Mehmet Ali UNAL

Fırat Üniversitesi,

Fen-Edebiyat Fak. Arş. Gör.

Diğer birçok müessesede olduğu gibi, vakıf müessesesinin kuruluşunda da Osmanlılar, tekâmül safhasını tamamlamış bulunan Selçuklu devri vakıflarını örnek aldılar. Daha Sultan Orhan zamanında vakıflar devlet tarafından tesis edildi ve toplum hayatına girdi.

Sultan Orhan, İznik'in fethinden sonra mü-kemmel bir medrese kurarak, —ki bu ilk Osmanlı medresesiydi— bu tesisin idaresine kifâ-yet edecek kadar gelir getirecek gayrimenkul vakfetti. Ayrıca Bursa başta olmak üzere devletin yönetimi altında bulundurduğu yerlerde inşa ettirdiği câmi, zâviye ve imârethâne gibi eserlerin vakıflarına da önemli tahsisatlar ayırdı.

Sonraki Osmanlı Padişahları ise, devletin zenginliği ile orantılı olarak pek çok câmi, medrese, hastane, yol, köprü ve benzeri eserler yaptırmışlar ve birçok vakıf tesis etmişlerdir. Bunlardan Fatih, II. Bayezid ve Kanunî gibi bazı padişahlar kendi dönemlerinin zenginliğine paralel olarak "selâtin Camiler" merkez olmak üzere medrese, darüşşifâ ve imârethâne gibi tesisleri ihtivâ eden "külliyyeler" inşa ettirerek bunlara ilâveten zengin vakıflar teşkil etmişlerdir.

Osmanlı İmparatorluğu'nun altı yüz yılı aşan ömrü içerisinde, vakıf sisteminin toplum hayatında oynadığı rol ve icrâ ettiği fonksiyon pek mühimdir. İmparatorluğun kuruluşundan, yirminci yüzyılda Türkiye Cumhuriyeti Devleti inkılabına kadar, toplum hayatının her safhasında ve her sahasında vakfın, vazgeçilmez bir unsur olduğu görülmür.

Vakıf müessesesi gücünü; karşılıklı yardımlaşma ve yoksulun gözetilmesini, sosyal hayat için zarurî kabul eden İslâm dininden alır. Bu açıdan bakıldığında vakıf, hem dinî, hem de sosyal bir müessesedir. Türk tarihindeki yerini esas aldığımız takdirde ise, vakfın tamamıyla millî

bir müessese olduğunu görürüz. Çünkü vakıf millî bünyenin gelişmesinde ve kuvvetlenmesinde mühim bir rol oynamıştır. Bu açıdan Osmanlı devri Türk vakıfları, yüzyıllar boyunca millet hayatında sosyal nizamın her türlü sarsıntıdan korunmasını sağladığı gibi, memleketin hayatı önemi pek büyük olan davalarına da geniş ölçüde hizmeti dokunmuştur.

Osmanlı devri Türk vakıflarının Türk insanının cömertlik ve fazilet-kârlık gibi meziyetlerinin en güzel bir mahsülü olmasının yanında, sadece bu insanî duyguların icabettirdiği yardımlaşma planında kalmayarak; millî ve dinî ülküler istikametinde gösterdiği mühim fonksiyon her şeyin üstündedir. Bu meyanda, kemankeş zâviyeleri, pehlivan tekkeleri, cümdî teşekkülleri ve ok meydanları vakıf usûlü ile meydana getirilen eski harp sporu müesseseleri olarak dikkati çeker.

Diğer taraftan millî müdafaa hizmeti için kurulmuş olan vakıflar da, Türk vakıfçılığının orijinal tezahürlerindedir. Bu konuda vakıf yoluyla kale ve istihkam yapmak, askerinin techizatını temin için vakıflar kurmak ve donanmanın güçlendirilmesi için vakıflardan faydalanmak hatırlanabilir. Meselâ, Sokullu Mehmed Paşa'nın 981/1573 tarihli kısıraklardan hâsıl olan atların, ihtiyacı olan gazilere verilmesi şart edilmiştir. Kaynak diliyle ifade edersek: "...vâkıf-ı müşâ-rünleyh hazretleri şart ettiler ki, sâbıkâ zıkr olunub fi-sebilullah vakfolunan yuntlardan hâsıl olan atları... mücâhidinden her kangı gâzinin atı olmayub gazâ itmek için at isteye, re'y-i hâkim ve mütevellî ile ol gâziye bir yarar at verile" denmektedir⁽¹⁾.

(1) Halim Bâkî Kunter, Türk Vakıflarının Milliyetçilik Cephesi, VD III, s. 3

Vakıf yoluyla inşa edilen, bakım ve onarımı yapılan eserlerin en mühim grubunu da şüphesiz câmi, mescîd, medrese ve imârethâneler teşkil eder. Öyle ki, bu eserlerin %99 u vakıftır. Bu eserleri inşa ettiren ümerâ, ulemâ ve ticaret ve zenaat erbabı zengin, arazi, dükkan ve benzeri gayrimenkullerinin gelirlerini kendi adlarını taşıyan bu eslere tahsis etmişlerdir.

Vakfın, Türk toplumunda sosyal ve millî dayanışmanın sağlanması hususundaki rolünü bir misalle daha iyi tebarüz ettirebiliriz. Uzun süren Osmanlı asırlarında devlet, bazen birden fazla cephede, birkaç devletle, yıllarca süren savaşlara giriyordu. İktisadî açıdan devlete büyük külfetler yükleyen bu savaşların finansmanını temin için devlet, "Avâız Akçası" denilen "örfî" bir vergi topluyordu. Bu vergi bazı yükümlülerin ödeme gücünün çok üstünde olabiliyordu. Bu durumda, vergilerin tahsilinde mahalle birimi esas ittihaz edildiği için, mahalle halkı kendi arasında teşkilatlanarak "Avâız Vakıfları" adıyla bir tür sosyal yardımlaşma sandığı teşkil ediyordu. Bu fonda toplanan paralarla Avâız vergilerini ödeyemeyecek durumda olanların vergileri ödendiği gibi, mahallenin sair ihtiyaçları da karşılanıyordu. Bu yüzden, birçok hayırsever kimseler, öldüklerinde veya hayatlarında nakit servetlerini veya gayrimenkullerini adı geçen bu "Avâız Vakıfları" na bağışlıyordu.

Osmanlı İmparatorluğu'nda vakıfların bu derece yaygın oluşunu izah ederken, kişileri vakıf kurmağa sevkeden âmilin, —devletin, ferdlerin mallarına karşı zaman zaman tatbik ettiği "müsadere" uygulanmasıdır— şeklinde, bilhassa batılı araştırmacılar tarafından bir iddia ileri sürülmüştür ki, bu iddia daha çok Osmanlı toplum ve devlet yapısını kavrayamamaktan ileri gelmektedir zannediyoruz. Çünkü serveti müsadere edilen şahıslar umumiyetle "Enderûn" dan yetişme, "köle" menseli devlet adamları olup, onların hayatlarında edindikleri servet, İslam köle hukukuna göre zaten devlete aittir. Sonradan müsadere şümüllendirilerek siyasi bir ceza niteliği kazanmıştır. Ancak yine de vakfın yaygın oluşunu izaha yetmez. Gerçi çok sayıdaki "Evlâlık Vakıfları" bu iddiayı destekler mahiyette görünüyorsa da, Türk insanını vakıf tesis etmeye sevkeden âmil sadece, müsadere korkusu veya evladlarının istikbali kaygusu değildir. Öldükten sonra kendi adının yüzyıllarca anılmasını sağlayacak bir eser bırakmanın insana verdiği manevî hazzın bu hususta ön önem rolü oynadığı muhakkaktır.

16. Yüzyılda Harput'taki Vakıflar :

1514'deki Çaldıran Meydan muharebesinden sonra Doğu ve Güneydoğu Anadolu'daki Harput, Mardin, Sencar, Hınıskeyfa gibi bir kısım kaleler hâlâ Şah İsmail kuvvetlerinin elinde buluyordu. Yavuz Sultan Selim bu kalelerin fethi için

Bıyıklı Mehmet Paşa ile ulemâdan İdris Bitlisî'yi görevlendirmişti. Bıyıklı Mehmet Paşa bir müddet önce fethedilen Diyarbakır'ın muhafazası ve Şah'ın bu bölgedeki komutanı Ustaclu Karahan'la uğraşırken, Ona yardımcı olmak üzere Karaman Beylerbeyliği'ne bağlı yeniçeri ve sipahilerden oluşan birkaç bin kişilik bir kuvvet gönderilir. Bu kuvvetler, Harput önderinden geçerken, Harput'un hâlâ Şah İsmail kuvvetlerinin elinde olduğunu görerek derhal kuşatmayı başlatırlar. Harput'un çevresi Çerkes Hüseyin Bey tarafından daha önceden fethedildiği halde, kale alınmamıştır. Kemah Hâkimi Karaçin-zâde Ahmed Bey'in üstün gayretleri ve yeniçerilerin şiddetli hücumlarıyla kale üç gün süren muhasaradan sonra fethedilir(2).

Harput'un 1515 baharındaki fethinden sonra Osmanlılar, her yeni fethedilen bölgede tatbik edildiği gibi, Harput'da da Tahrir işlemine girişirler ve 1518 yılında bu ilk tahrir tamamlanır. Bugün bu tahrir sonuçlarını ihtivâ eden defter elimizde olup, Başbakanlık Arşivi'nde muhafaza edilmektedir. Bunu takip eden 1526 yılına ait Tapu Tahrir Defteri de yine Başbakanlık Arşivi'nde bulunmaktadır.

İşte biz bu iki defterden, 16. yüzyılda Harput'da bulunan vakıflara dair bilgi edinebiliyoruz. Adı Geçen Tahrir Defterlerinin tetkikinden, Harput Sancağında daha Osmanlıların fethinden önce vakıfların bulunduğunu öğreniyoruz ki, câmi, medrese ve zâviyelere ait bu vakıfların toplamı 11'dir.

Bunlardan 3'ü medrese vakfıdır :

1 — Bahaüddin Medresesi Vakfı : Kurucusu hakkında bilgi edinemediğimiz bu vakfa, Harput'un ilk sancakbeyi Çavuş Ahmed Bey'in haslarına dahil olan "Perçenk"(3) köyünün 30.000 akça olan vergi gelirinden 3500 akçası "mâlikane hissesi" olarak bırakılmıştır(4).

2 — Melik Zahiriye Medresesi Vakfı : Bu medresenin vakfına da yine Harput Sancakbeyi'nin haslarına dahil olan "Hacer"(5) köyünün 5500 akça olan toplam vergi gelirinden 1540 akçası tahsis edilmiştir(6).

3 — Molla Ahmed Peykerçi Medresesi Vakfı : Ne zaman yaşadığını kesin olarak tesbit edemediğimiz ve şahsiyeti hakkında efsanevî rivâ-

(2) Hoca Sa'dü'd-din, Tacü't-tevârih, c. II, İstanbul, 1279, s. 313; Solakzâde, Tarih, İstanbul, 1298, s. 382; Hayrullah Efendi, Devlet-i Osmaniye Tarihi, c. 10, İstanbul, 1292, s. 52; Hammer (M. Ata trc.), Devlet-i Osmaniye Tarihi, c. IV, s. 164

(3) Bugün Elazığ ili merkez ilçeye bağlı Akçakiraz kasabası.

(4) BA, TD 64, s. 627

(5) Bugün merkez ilçeye bağlı Mollakendi bucağının Demirgüllü köyü.

(6) BA, TD 64, s. 629

yetlerin dışında hiçbir bilgi edinemediğimiz Molla Ahmad Peykirci'nin medrese ve zâviyesine ait kayıtlar, Onun evvelce zannedildiği gibi, 17. yüzyılda, IV. Murad zamanında(7) değil, ondan en az yüz yirmi sene önce yaşadığını ortaya koymaktadır. Bugün, Mollakendi bucağında, kendi adıyla anılan câmiin yanındaki türbesinde medfun bulunan bu zâtın, devrin ünlü mutasavvıflarından biri olduğu anlaşılmaktadır(8). Adı geçen zâtın medresesi vakfına, Harput sipahilerinden Mustafa'nın tımarına dahil olan "Everik"(9) köyünün 15,880 akça olan vergi hâsılâtından 2880 akçası "mâlikâne hissesi" olarak bırakılmıştır(10).

1518'de Harput'da bulunan vakıflardan 4'ü ise zâviye vakıflarıdır. Bunlar umumiyetle şeyhlerin ismini taşımaktadırlar.

1 — **Mansûriye Zâviyesi Vakfı** : Bu zaviyenin vakfına padişah haslarına dahil olan "Kinederic"(11) köyünün 8000 akça olan vergi gelirinden 1750 akçası bırakılmıştır(12).

2 — **Hâcı Bey Zâviyesi Vakfı** : Yine padişah haslarına dahil olan "Sarunu"(13) köyünün 7000 akça olan toplam vergi gelirinden 1400 akçasına tasarruf etmektedir(14).

3 — **Molla Ahmed Peykercî Zâviyesi Vakfı** : Yukarıda hakkında bilgi verdiğimiz bu zâtın zâviyesi vakıflarına da, padişah haslarına dahil olan "Könk"(15) köyünün gelirinden 1400 akçası tahsis edilmiştir(16).

4 — **Derviş Bayezîd Vakfı** : Hakkında hiçbir bilgi edinemediğimiz bu zâtın zâviyesi vakfına, Harput sipahilerinden Yûsuf, Ahmed, Ali ve Abdullah adlı sipahilerin "ber-vech-i iştirak" tasarrufu ettikleri timarlara dahil olan "Hamedî"(17) köyünün gelirinden 962 akçası bırakılmıştır(18).

1518 tarihinde mevcut olan vakıflardan 4 tanesi de mescid ve medreselere ait vakıflardır ki, bunların hepsi Harput kasabasında bulunmaktaydı: **Muzafferüddin Mescidi, Meydan Mescidi, Alaca Mescid ve Sârâ Hatun Câmiî** vakıfları.

Mescid-i Muzafferüddin Vakfı'na Harput sipahilerinden Kara Ali'nin tımarına dahil olan "Sarpulu"(19) köyünün 12,720 akçalık vergi gelirinden 720 akçası bırakılmıştır(20).

Mescid-i Meydan Vakfına ise, Harput sipahilerinden İskender'in tımarına dahil olan "Müdüdü"(21) köyünün 10,000 akça olan vergi hâsılâtından 720 akçasının bırakıldığı görülüyor(22).

Alaca Mescid Vakfına da, Yûsuf adlı Harput sipahilerinden birinni tımarına dahil olan "Açdepecik"(?) köyünün 4000 akçalık vergi gelirinden 360 akçası bırakılmıştır(23).

Sârâ Hatun Câmiî Vakfı : Bu câmiî Uzun Hasan'ın annesi Sârâ Hatunun inşa ettirdiği rivâyet edilmekle beraber, sonradan esash bir tamir

gördüğü anlaşılmaktadır. Vakfına, Harput sipahilerinden Kenan'ın tımarına dahil "Miğri"(24) köyünün 4000 akçalık vergi hasılâtından 720 akçası bırakılmıştır(25).

1518'den 1526'ya kadar ki 8 senelik sürede Harput'daki vakıfların sayısı 16'ya yükselmiştir. Yukarıda zikrettiğimiz câmi, medrese ve zâviye vakıflarına yenileri eklendiği gibi, bir kısmı da ortadan kalkmıştır. 1526'da Harput'da bulunan vakıflar şunlardır :

1 — **Mevlânâ Ahmed Peykercî Medresesi Vakfı** : "Everik" karyesinde bulunan bu vakfa, yukarıda 64 nolu Tapu Defterinde yer almayan Mevlânâ Ahmed Peykercî'nin adını taşıyan câmi de dahildir. 1518 de 2880 akça olan medrese vakfının gelirleri 1526'da 11,175 akçaya yükselmiştir. Bu tarihte vakıf, "Everik" köyünün hububat hasılâtının 1/4'ü olan 3155 akçayı tasarruf ettiği gibi, "Perçeng" köyünün hububat hâsılâtının 1/4'ü olan 6900 akça ile "Kirîşhâne" dükkânının "İcâresi" olan 720 akçayı da tasarruf etmektedir. Ayrıca bu yekûna Peykercî zâviyesinin vakfından artan 360 akçalık "zevâid" de ilâve edilmiştir. Vakfa ait bu gelirden 7620 akçasının günde 21 akçası şu şekilde sarf edilmektedir. Günde 8 akça müderris'e, 2 akça talebe'ye, 3 akça imâmete, 2 akça hitabete, 1,5 akça müez-zine, 2 akça ferraş'a, 1,5 akça çerağ yağına, 1 akça bevvâ'ba. Yine vakfın 3515 akça olan gelirinden günde 15 akça da yine müderris'e 5 akça, imam'a 2 akça, hatib'e 1 akça, talebe'ye 1 akça, müezzin'e 1/2 akça ve ferraş'a 1/2 akça olmak üzere dağıtılmaktadır(26).

(7) İshak Sunguroğlu, Harput Yollarında c. I, İstanbul 1958, s. 151 vd.; Metin Sözen, Elâzığ'ın Mollakendi Bucağında Şeyh Ahmed Peykerî Külliyesi, İsmail Hakkı Uzunçarşılı'ya Armağan, TTK Yayınları, Ankara 1976, s. 421-435

(8) Molla Ahmed Peykercî hakkında yakında bir makalemiz yayınlanacaktır.

(9) Bugünkü Mollakendi bucağının o zamanki ismi

(10) BA, TD 64, s. 653

(11) Bugünkü merkez ilçeye bağlı Gözebaşı Köyü.

(12) BA, TD 64, s. 607.

(13) Bugünkü merkez ilçeye bağlı Balıbey bucağının Altınkuşak köyü.

(14) BA, TD 64, s. 608

(15) Bugün Keban barajı altında kalmış olan Mollakendi bucağına bağlı Yenikapı köyü.

(16) BA, TD 64, s. 628

(17) Bugün Harput bucağına bağlı Beşoluk köyü

(18) BA, TD 64, s. 645

(19) Bugün Mollakendi bucağına bağlı Çağlar köyü.

(20) BA, TD 64, s. 637

(21) Bugün Harput bucağına bağlı Gümüşbağlar köyü

(22) BA, TD 64, s. 639

(23) BA, TD 64, s. 652

(24) Bugün merkez ilçeye bağlı Sedeftepe köyü

(25) BA, TD 64, s. 647

(26) BA, TD 998, s. 190

Câmi-i Âzam Vakfı : "Câmi-i Kebîr" veya "Ulu Câmi" olarak da zikredilen bu câmi Harput'un en eski câmilerinden olup, Malazgirt savaşından 85 yıl sonra Artuklu Hükümdarı Fahreddin Kara Arslan tarafından inşa ettirilmiştir⁽²⁷⁾. Câmi-i Âzam vakfının gelir yekünü 3735 akçadır. Bunun 495 akçası "Mustafayeri"⁽²⁸⁾ köyünün "mâlikâne hissesi" ile bağlarının "icâresi"nden, 1800 akçası aynı köyün mezraalarının maktu' gelirinin 1/4 ünden ve 1440 akçası da bazı dükkanların "icâresi"nden hâsıl olmaktadır. Bu hâsılâtdan günde 10 akçası, 3 akçası hitabet'e, 2,5 akçası imamet'e, 1,5 akçası müezzine 1 akçası ferraş'a, 1 akçası rugan'a, 1 akçası da hafız'a olmak üzere paylaştırıldığı görülmektedir. Bu masraflardan artan 135 akça da "ziyâde" kaydedilmiştir⁽²⁹⁾.

Kal'a Câmi Vakfı : Kale Câmi miraresiz ve küçük bir câmiidir. 1398 de inşa edilmiştir⁽³⁰⁾. 1518 tarihli Tahrir Defterinde kale câmi vakfından bahsedilmediği halde 1526 tarihinde "Seli"⁽³¹⁾ karyesinin 1416 akça olan "mâlikâne hissesi"nin câmiin vakfına tahsis edilmiştir⁽³²⁾.

Sârâ Hatun Mescidi Vakfı : 1518 de 720 akça olan vakfın geliri 1526 da 911 akça olmuştur. Bundan günde 2 akça imama, 1/2 akça da müezzine verildiği görülmektedir⁽³³⁾.

Mescid-i Atik Vakfı : 1518 tarihinde "Meydan Mescidi" olarak geçmektedir. Yine "Mürüdü" köyünün 720 akça olan "mâlikâne hissesi"ni tasarruf etmektedir⁽³⁴⁾.

Mescid-i Harput Vakfı: Hakkında bilgi edinemediğimiz bu mescid 1518 tarihli Tahrir Defterinde yer almamaktadır. 1526 da "Miyadûn"⁽³⁵⁾ köyünün 262 akça olan "mâlikâne hissesi" bırakılmıştır⁽³⁶⁾.

Mescid-i Muzafferüddin Vakfı : 1518 deki durumu ibka edilmiştir. Yine "Sarputu" köyünün hasılatından 720 akçayı tasarruf etmektedir ki, bu meblağ imamet ve müezzinlik hizmetleri için sarfedilmektedir⁽³⁷⁾.

Mescid-i Nebi Aleyhisselam Vakfı : 1518 tarihli Defterde adı geçmeyen bu mescidin vakfına "Uluâbâd nâhyesine tâbi Tih Kutuna" veya diğer adıyla "kuyulukend" in⁽³⁸⁾ buğday üretiminden senede "müdd-i Harputi" ile 6 müd buğday bırakılmıştır. Bu miktardan 4 müdü imama ve 2 müdü de müezzine verilmektedir⁽³⁹⁾.

Müderriş Mevlânâ Mehmed Mescidi Vakfı : 1518 tarihli defterde adı geçmeyen bu mescid o tarihten sonra inşa edilmiş olabilir. 1526 tarihinde "Hamedî" köyünün vergi hâsılından 813 akçası "mâlikâne hissesi" olarak bırakılmış, bunun günde 2 akçası imamet ve 1/2 akçası da müezzin için sarfedilmesi karara bağlanmıştır⁽⁴⁰⁾. Halbuki 1518'de 962 akça olan "Hamedî" köyünün "mâlikâne hissesi" Derviş Bayezid Vakfına bırakılmış idi.

Şeyh-i Kâinât Zâviyesi Vakfı : Bu şeyhin kimliğini tesbit edemiyoruz. 1518 tarihinde ismi geçmeyen şeyhin zâviyesinin Harput yakınlarında olduğu kaydedilmiştir. Yine "Hamedî" köyünün 813 akçalık "mâlikâne hissesi" zâviyenin vakfına bırakıldığına bakılırsa bu zât 1518 tarihli defterde adı geçen Derviş Bayezid olabilir. Yukarıdaki meblağın "âyende ve revendeye" sarf olunduğu görülmektedir⁽⁴¹⁾.

Mansûriye Zâviyesi Vakfı : 1518 tarihinde 1750 akça olan vakfın gelirinin 992 akçaya indiği müşahede ediliyor. Bu miktara gehirde bulunan 9 bâb dükkanın "icâresi de eklenmiştir ki, bu takdirde vakfın toplam geliri 1352 akçaya ulaşmaktadır. Bunun günde 2 akçası mescid ve geri kalanı da "ta'âm" için sarfedilmektedir⁽⁴²⁾.

Mevlânâ Ahmed Peykeri Zâviyesi Vakfı : 1518 de "Könk" köyünün gelirinden 1400 akçasına tasarruf etmekteyken, bu miktar 1526'da 7118 akçaya yükselmiştir. Ayrıca "Helezür"⁽⁴³⁾ köyünün 698 akça "mâlikâne hissesi" de buna ilâve edilmiştir. Toplam 7816 akça olan bu hâsılâtdan günde 21 5 akçası, mescid, tabbah (mutfak), rugan (çerağ yağı), imamet, nezaret v.s. hizmetler için sarfedildiği görülmektedir⁽⁴⁴⁾.

Ankuzu Baba Zâviyesi Vakfı: Bu zâviyeye de ilk defa 1526 tarihli defterde rastlıyoruz. "Etmnik" köyünün buğday hâsılından Harput müdüyle 2 müdlük kısmı "âyende ve revendeye sarf" olunması için bırakılmıştır⁽⁴⁵⁾.

Şeyh Şâdi Zâviyesi Vakfı : Bu zâtın ismine de ilk defa 1526 tarihli defterde rastlıyoruz. Orun vakfına da "Soyukürd" (?) köyünün gelirinden 2 "müdd-i Harputi" buğday "âyende ve revendeye" sarfolunması için bırakılmıştır⁽⁴⁶⁾.

Seyyid Kâsım Zâviyesi Vakfı : 1518 Tarihli Defterde adı geçmeyen bu zâtın zâviyesine "Hüseynik"⁽⁴⁷⁾ köyünün hububat üretiminden "kilo-i İstanbuli" ile 25 kilesi bırakılmıştır⁽⁴⁸⁾.

Melik Zahirîye Medresesi Vakfı : 1518 de "Haceri" köyünün 1540 akçasını tasarruf etmekte iken, bu defa bu miktar 2400 akçaya yükseltildi.

(27) Nureddin Arduçoğlu, Harput Tarihi, İstanbul 1964, s. 45

(28) Bugün Palu ilçesine bağlı Mustafaköy

(29) BA, TD 998, s. 190

(30) Arduçoğlu, aynı eser, s. 80

(31) Bugün Hankendi bucağına bağlı Dilek köyü

(32) BA, TD 998, s. 190

(33) ve (34) BA, TD 998, s. 190

(35) Bugün merkez ilçeye bağlı Yemişlik köyü

(36) BA, TD 998, s. 190

(37) BA, TD 998, s. 191

(38) Bugünkü merkez ilçeye bağlı Kuyuluköy

(39), (40) (41) ve (42) BA, TD 998, s. 191

(43) Bugün Sivrice ilçesine bağlı Kavallı köyü

(44) BA, TD 998, s. 191

(45) ve (46) BA, TD 998, s. 191

(47) Bugün merkeze bağlı Ulukent köyü.

(48) BA, TD 998, s. 191

miştir. Ayrıca bu meblağa "hamam" ve "bezestan" icâreleri'nin ilâvesiyle vakfın geliri 6840 akçaya çıkmıştır. Harput Kale Câmii vakfının 1712 akça olan toplam geliriyle birleştirerek elde edilen toplam 8552 akçanın günde 24 akçası şu şekilde sarf edilmektedir : 19 akçası müderris'e, 4 akçası talebeye, 3 akçası aydınlatmaya ve 2 akçası Süleyman adlı bir vazifeliye verilmektedir ki, bu son ikisi Harput'da bulunan vakıfların "zevâid" akçalarından ücret almaktadırlar⁽⁴⁹⁾.

Harput Sancağındaki vakıfların toplam geliri 1518 de 16.194 akça iken bu miktar 1526'da 38.235 akçaya yükselmiştir ki, yüzde yüzden fazla bir artış söz konusudur. Ancak 600.000 akçayı bulan Sancağın toplam vergi geliri içerisinde bu meblağlar cüz'î bir yekûn teşkil etmektedir.

Netice olarak, 16. yüzyılda Harput'da bulunan vakıfların, Osmanlı hâkimiyetinden önceki gelirleri ibkâ edildiği gibi, zamanla vakıflara ait gelirler de arttırılmıştır. Ayrıca vakıf sayısında

da bir artış gözlenmektedir. Bu artış sonraki yüzyıllarda da devam etmiştir. Çünkü 18. yüzyıla ait bir Evkaf Defterinde Harput'da 24 vakıf olduğu görülmektedir ki bunlar: Vakf-ı Zâviye-i Mansur, Vakf-ı Hasan Baba, Vakf-ı Câmii-î Kebir, Vakfi Zahiriyeye, Vakf-ı Mescid-i Seymur, Vakf-ı Medrese-i Arslaniye, Vakf-ı Mescid-i Meydan Vakf-ı Mescid-i Sâra Hatun, Vakf-ı Mescid-i Müderris, Vakf-ı Mescidi Hâcı, Vakf-ı Medrese-i Mevlânâ Ahmed Peykerçi, Vakf-ı Medrese-i Bahâü'd-din, Vakf-ı Câmii-î Ağa, Vakf-ı Zâviye-i Kâsım, Vakf-ı Câmii-î Kal'a, Vakf-ı (Mescid-i) Ahmed Bey, Vakf-ı Mescidi Alaca, Vakf-ı Zâviye-i Nâzır Baba, Vakf-ı Câmii-î Kara Süfi, Vakf-ı Mescid-i Gökmedek (?), Vakf-ı Câmii-î der-Hadîme (?) Kal'a, Vakf-ı Câmii-î karye-i Germi, Vakf-ı (Mescid-i) Ahi Mûsâ, Vakf-ı Mescid-i Ortak idi⁽⁵⁰⁾.

---

(49) BA, TD 998, s. 192

(50) BA, Kepeci Tasnifi 3374, s. 14-15